

ОТГОВОР НА ОСЪЗНАТАТА НЕОБХОДИМОСТ ОТ МАКРО- ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ И ПРОГНОЗИРАНЕ

Динамичните промени, които се извършват в нашата икономика, изискват усъвършенстване на управленските системи. Необходимостта от нов подход в прилагането на функциите на управлението на различни равнища - национално, регионално и организационно, наложи написването на различни публикации в тази област. Те са нужни на теорията и практиката, за да могат да се поставят основите на качествено ново управление на страната ни, свързано с пазарните принципи. Планирането като една от управленските функции също претърпя съществени промени. Погрешната представа, че планирането и прогнозирането не са присъщи на пазарната икономика, доведе до ограниченото им изучаване и приложение в последните години на развитие на страната ни. Предложеният университетски учебник¹ ни доказва по безспорен начин, че приложението на моделите за макроикономически анализ и прогнозиране е практика в развитите икономически страни. Паралелно с нуждата от тях възникват и проблемите, свързани с познанията в тази област.

Макроикономическият анализ и прогнозирането на националното стопанство се нуждаят от инструментариум за тяхното приложение в практиката. В специализираната литература има недостиг на публикации в тази област. Ето защо предложеният труд е много навременен и подходящ за формиране на знания и умения по тази дисциплина, което се доказва и от няколко му издания. Съдържащите се в учебника модели, използвани в развитите икономически страни, го правят много актуален, особено сега, когато България следва пътя към евроинтеграцията.

Новото издание на "Модели за макроикономически анализ и прогнозиране" е запазило структурата на изложението на предходното, като "съдържанието е обогатено и уплътнено не само в методологичен, но и в практико-приложен план, особено що се отнася до методическия инструментариум и алгоритъма на приложение на макроикономическите модели за аналитични и планово-прогнозни цели". Учебникът има теоретико-методологичен характер и същевременно практическа насоченост. Теоретико-методологическата му основа е свързана с приложението на общата икономическа теория, действието на икономическите закони и разглеждането на икономиката като цялостна система. Паралелно с това са разгледани конкретни подходи, модели и техники за макроикономически анализ и прогнозиране, които се прилагат в практиката. Поради тази причина трудът освен научен, има и приложен характер, което го прави особено ценен в специализираната литература.

Основен принцип, от който са се ръководили авторите в своето изложение, е предлагането на оригинални макроикономически модели, намиращи приложение в макроикономическия анализ, прогнозирането и държавното

¹ Ст. Тонкова, П. Горанова. Модели за макроикономически анализ и прогнозиране. В. Търново, ИПК "Св. Евтимий Патриарх Търновски", 2000.

регулиране на развитите страни. Показано е тяхното функционално предназначение и проблемите, възникващи при приложението им. Моделите са представени достъпно и са разяснени с примери, схеми и задачи от нашата и чуждите икономики. Това е съществен принос на авторите. По този начин те ще успеят да провокират логическото, аналитичното и синтетичното мислене при използването на труда. Големият обем на изчисленията при извеждането и онагледяването на различните модели и подходи налага несъмнено ограничения в представения материал. Ето защо са разгледани само онези от тях, които намират най-голямо приложение и се използват с успех в пазарната икономика, което не намалява достоинства на книгата, а я прави по-систематизирана.

Учебникът е единственият в страната ни от този характер, в който са събрани голям брой използвани модели за макроикономически анализ и прогнозиране, основаващи се на познания в различни области – макроикономикс, иконометрия, информатика, статистика, математика, счетоводство и др. Този интердисциплинарен подход в представянето на моделите се основава на характерните особености на планирането и неговото приложение в управленската практика. Въпреки трудността на материята стилът на изложението е прецизен и точен. Авторите са представили моделите, като за по-голяма яснота и с цел да бъдат изяснени детайлно, са ги подкрепили с примери. Предложени са задачи за изчисление с използване на моделите, като е направено тълкуване на икономическия смисъл на получените резултати и приложението им в практиката. Поради тази причина книгата има безспорно практико-приложен характер и в тази насока е добър пример в икономическата литература.

Значително достойнство на предлагания труд са биографичните бележки за учените, чиито имена са свързани с изложените теоретични модели. Много от тези изследователи са малко познати и представянето им ще обогати мирогледа и културата на широкия кръг читатели, особено в сегашния етап на глобализация на икономиката.

Включените тестове със задачи, проверяващи усвоените знания и умения на обучаваните, е отлична авторова идея за завършек на всеки раздел. Това се налага поради логическата връзка и взаимозависимост между отделните раздели, които не са разработени сами за себе си. Само след усвояване на теоретичните постановки от предходния материал може да се премине към следващия, което доказва много добре представена еволюция на познанията в областта на макроикономическия анализ и прогнозиране.

Учебникът е структуриран сполучливо в седем глави. Те не са еkleктична смесица от различни части, а представляват логически завършена разработка и изложение на авторовите възгледи за връзката “анализ-оценка-прогноза” на макроикономическо равнище и нейното приложение в планирането и регулирането на националната икономика. Поради това първата глава е посветена на кейнсианския икономикс като основа на модерния макроикономически анализ. Тя показва умението на авторите да се изследва историческото развитие на процесите, довели до съвременното приложение на

изводите от разработените в миналото модели. В този аспект анализирането и оценката на кейнсианския модел се е наложило и от главната му цел – стабилизация на икономическия цикъл и достигане високо равнище на заетост, към които се стреми нашата икономика. Изложението на кейнсианския модел е направено логически много прецизно, като са избягнати повторения на знанията, получени от икономикса. Те са само основа за изясняване приложението му в съвременната икономика като фундамент на макроикономическия анализ и прогнозиране. Моделът е онагледен с различни примери и подкрепен с различни теории и използвани модели, които не са обект на изучаване в други области на икономиката – например хипотезата за жизнения цикъл на потребление на Фр. Моделияни, ефектът на Пигу в паричната наличност и др.

Разгледани са и приложенията на коефициента на мултипликатора в макроикономическия анализ в условията на затворена и отворена икономика, като са изяснени ситуацията с трите различни варианта на отношението “внос/износ” – равенство, отрицателно и положително. Това показва отново практическата насоченост на труда от гледна точка на динамиката на процесите в нашата икономика, тъй като на тази основа се разработва бюджетната политика на страната. Логическо продължение на теорията е изясненото взаимодействие между мултипликатора и акселератора в различни ситуации от гледна точка на дохода. На основата на тези знания се предлага пълният модел на Кейнс. Принос на авторите е разработената сравнителна таблица, отразяваща спецификата на кейнсианския макроикономически анализ на фона на класическия анализ.

Макар че кейнсианството не представлява защита на държавния сектор и държавното регулиране въобще, като особена концепция за регулиране на икономиката му е отделено значително място в труда. Съвременните дискусии, свързани с него, са умело представени от авторите, паралелно с техните предимства и недостатъци. Това придава оригинална завършеност на раздела за кейнсианството, което е безспорен принос.

На високо научно равнище и същевременно достъпно са разгледани макроикономическите модели за равновесие на стоковия, паричния и трудовия пазар. Изложението име подчинено на една добре премислена систематичност. Очевидна е авторовата съпричастност към разглежданата тематика. Това се доказва от свързването им със съвременните проблеми на нашата икономика – ролята на евроинтеграцията в тези процеси, поощряването на малките и средните предприятия, външноикономическия баланс и др. Разделът е богато илюстриран с актуална информация с цел осъществяване на двустранен процес в обучението - запознаване на обучаваните с моделите за равновесие на пазарите и практическата им приложимост в нашите условия.

Проблемите, свързани с икономическия растеж, особено актуални сега, са обусловили пространственото изложение на моделите за анализа и предвиждането му. Предмет на изследването на макроикономистите вече не са краткосрочният анализ и пълното използване на ресурсите, а проблемът,

свързан с развитието. Моделът на Харод и Домар е развит от гледна точка на трите концепции за растежа: гарантиран, естествен и действителен растеж. Той е изяснен с помощта на примери, като са изложени и критиките към техните предположения, които са в основата на теоретичната постановка на модела.

Много сполучливо са представени производствените функции като средство за анализ и предвиждане на икономическия растеж. Те са намерили широко отражение като основен инструментариум, прилаган в тази област. Причината за детайлното им изясняване в този раздел е, че неокласическата теория на производството, свързана с анализа на макроикономическите проблеми на производствените фактори, се трансформира в теория за растежа. В този аспект е изяснена природата на производствената функция и най-важните ѝ характеристики. Подобаващо място е отредено на производствената функция на Коб-Дъглас и нейното приложение. Използван е богат икономико-математически инструментариум за извеждане на основните тези, което потвърждава задълбочените познания на авторите в тази област. Те показват и завидна осведоменост по отношение на доразвитието на производствената функция от други учени в различни периоди до наши дни. Излагайки теоретичните им постановки, съпътствани от подходящо съставени задачи, те изясняват техните предимства и недостатъци. Това придава на труда научен характер от високо равнище.

Компетентно и задълбочено са разгледани основите на многосекторния макроикономически анализ чрез таблицата "инпут-аутпут" и инверсната матрица на Леонтиев. Появили се за първи път в негова публикация през 1936 г. и развити по-късно в труда му за структурата на американската икономика, те и днес не губят своето значение в макроикономиката. Доказателство за това е изложеното развитие на теоретичните постановки на Леонтиев, използвани за определяне на цените в условията на конкуренция. Изследването на структурните изменения в икономиката – техният анализ, оценка и предвиждане, са предмет на отделна тема. То е представено в следните направления: установяване на общите тенденции в изменение на участието на различни отрасли в създаването на обществения продукт; установяване тенденциите на изменение на пропорционалността между частите на обществения продукт, създадени в отраслите на материалното производство; анализ на стабилността на структурата на обществения продукт и на стабилността в динамиката на структурните му изменения. Представени са различни подходи при изясняването на теоретичните постановки, свързани с изясняването на структурните изменения в икономиката под влиянието на различни фактори - интегрален, основаващ се предимно на използването на статистически методи и модели; факторен, в основата на който стои матрицата "инпут-аутпут".

Интерес представляват динамичните многосекторни модели, при които различните показатели и времето са дадени във взаимовръзка. Съдържателно са представени двата основни вида динамични модели: без отчитане лага на инвестициите и с отчитане на този лаг, който е обособен в три групи модели: с обратна рекурсия (полудинамични); за поетапно определяне обема

на производството по сектори и на инвестициите по години на прогнозния период, започвайки от първата прогнозна година; в които в явен вид се отчитат преките и обратните връзки между показателите за обема на производството и дълготрайните материални активи вътре в разглеждания прогнозен период.

Разработената тема за макроикономическото моделиране и развитието на националното планиране и регулиране на икономиката в развитите страни е оригинален начин да се представи на специалистите и обучаващите се водещият опит в световната икономика, което е новост и обогатява нашата икономическа литература.

Книгата "Моделите за макроикономически анализ и прогнозиране" е оригинален изследователски труд, който ще бъде много полезен за специалистите, научните работници и обучаващите се в тази област. Той ще обогати управленската култура и на много ръководители, които по един или друг начин са чували за различните модели, но не са имали време и възможности да ги намерят в специализираната литература и да се запознаят с тях. "Моделите за макроикономически анализ и прогнозиране" е с безспорни научни и практико-приложни приноси в икономическата литература. Със своята същност и богато съдържание трудът ще запълни празнотата, появила се през последните години, когато се чувства остра необходимост от знания и умения в областта на планирането и прогнозирането, особено на макроравнище. Авторите са отговорили на предизвикателствата на времето, като са събрали в едно цяло икономическия анализ, планирането и прогнозирането на макроравнище.

Д-р Цвета Зафирова